

## BÜYÜK CİHAD\*

*Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.*

*Bi'smi'llâhi'r-rahmâni'r-rahîm.*

*El-hamdü li'llâhi rabbi'l-âlemîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ hayrî halkihî muhammedin ve âlihî ve sahbihî ve men tebiahû bi- ihsânin ilâ yevmi'd-dîn...*

*Emmâ ba'dü, fa'lemû eyyühe'l-ihvân; feinne efdale'l-kitâbi kitâbu'llâh... Ve efdale'l-hedyi hedyü seyyidinâ muhammedin salla'llâhu aleyhi ve sellem... Ve şerre'l-umûri muhdesâtühâ... Ve külle muhdesin bid'ah... Ve külle bid'atin dalâleh... Ve külle dalâletin ve sâhibehâ fi'n-nâr... Ve bi's-senedi'l-muttasili ile'n- nebiyyi salla'llâhu aleyhi ve selleme ennehû kâl:*

قَدِمْتُمْ خَيْرَ مَقَدَمٍ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ  
الْأَكْبَرِ مُجَاهِدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ

(الديلمى، خط. عن جابر)

**RE. 334/5** (*Kadimtüm hayra makdemin, mine'l-cihâdi'l-asgari ile'l-cihâdi'l-ekberi, mücâhedeti'l-abdi hevâhu.*) *Sadaka rasûlü'llâh, fî mâ kâl, ev kemâ kâl.*

**Aziz ve muhterem müslüman kardeşlerim!**

---

\* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin selâmı, rahmeti, bereketi üzerinize olsun... Allah-u Teâlâ Hazretleri bu gününüzü, bu Berâet Gecenizi hayırlı eylesin... Nicelerine sıhhat afiyetle eriştirsin.

Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'nin mübarek hadislerinden bir miktarını sizlere izah edeceğim. Bu izahlara geçmeden önce evvelen ve hâssaten Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'nin ruhu için, sonra sair enbiyâ ve murselînin ve bütün evliyâullahın ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in ashâb-ı kirâmınının – *rıdvânu'llahi aleyhim ecmaîn*– ve onlardan müteselsilen hocamız, üstadımız Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle sâdât u meşâyih-ı turûk-u aliyyemizin, bu okuduğumuz eserin müellifi Gümüşhaneli Hocamız Rh.A'in ve eserin içindeki hadis-i şeriflerin bize kadar sıhhatle, afiyetle, selâmetle gelmesinde emeği geçmiş olan bütün ravilerin, alimlerin ruhları için;

Ve uzaktan yakından bu hadis-i şerifleri dinlemek üzere şu mescide cem olmuş olan siz muhterem kardeşlerimizin ahirete intikal ve irtihal eylemiş olan bütün sevdiklerinin, yakınlarının ruhları için ve hayatta olanlarımızın da Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayıp pâk bir itikad ve temiz bir iman ile Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne kavuşup, huzur-u âlîsine sevdiği, râzı olduğu bir kul olarak çıkmamız için, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerîf kıraat eyleyelim:

.....

## a. Küçük Cihaddan Büyük Cihada

Sözümüzün başında metnini okumuş olduğumuz hadis-i şerifinde Peygamber ASS Hazretleri buyuruyor ki:<sup>1</sup>

قَدِمْتُمْ خَيْرَ مَقَدَمٍ مِنَ الْجِهَادِ الْأَصْغَرِ إِلَى الْجِهَادِ  
الْأَكْبَرِ مُجَاهِدَةُ الْعَبْدِ هَوَاهُ

(الديلمى، خط. عن جابر)

**RE. 334/5** (*Kadimtüm hayra makdemin*) “Hoş bir gelişle geldiniz, hoş geldiniz!”

Bu sözü Efendimiz, bir sefere göndermiş olduğu topluluğun Medine-i Münevvere’ye dönüşünde söylemiş. Bir askerî vazifeyle göndermiş, cihad için dolaşmışlar, vazifeyi yapmışlar. Can pazarı, çarpışmışlar, düşmanı aramışlar, düşmanın korkusuyla tehlikeli günler geçirmişler, sonra dönmüşler. Harb, cihad...

Oradan dönmüşler, Medine’ye gelmişler, Peygamber Efendimiz iltifat edip karşılıyor: (*Kadimtüm hayra makdemin*) “Hoş bir gelişle geldiniz, hoş geldiniz!” (*Mine’l-cihâdi’l-asgari ile’l-cihâ di’l- ekberi*) Nereden nereye geldiniz?

---

<sup>1</sup> Beyhakî, *Zühdü’l-Kebîr*, c.I, s.388, no:384; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XIII, s.523, no: 7345; Câbir ibn-i Abdullah RA’dan.

*Kenzü’l-Ummâl*, c.IV , s.430, no:11260; *Keşfü’l-Hafâ*, c.I, s.425, no:1363; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XV , s.139, no:15164.

“Küçük cihaddan daha büyük olan cihada geldiniz.” O daha büyük olan cihad hangisi, küçük cihad hangisi? Küçük cihad onların geldikleri cihad. Yâni düşmanla kılıçla, silahla canını ortaya koyup çarpışmak... O küçük cihad oldu.

Cihad-ı ekber ise: (*Mücâhedeti’l-abdi hevâhu*) “Kulun kendi hevây-ı nefsi ile cihad etmesi.” İnsan kendi içinde de mücadele yapıyor ya, bir iç mücadelesi geçiriyor. Birçok şeyler düşünüyor, birçok işleri yapması için içinden duygular geliyor ama, onlarla bir mücadele geçiriyor insan, onları yapmıyor. Kötü ise, zararlı ise onları yapmaktan vazgeçiyor, kendisini tutuyor. Kızgınsa kızgınlığını tutuyor, kötü bir şey emretmiş, istemiş ise içi, o kötü şeyi önlemeğe çalışıyor.

İşte bu ikincisi daha büyük bir cihad. Düşmanla çarpışmak kolay, herkes yapar. Yâni biraz yürek oldu mu insanda... Eh arkadaşlarla beraber insan vasıtalara biner, gider. Sonra o nadir olur. Her zaman olmaz. Yâni, o cihadı ancak düşman saldıracak, bir düşman tehlikesi olacak da, onu bertaraf etmek için ve ya o nu cezalandırmak, yaptığı bir zararı ona ödetmek için, insan böyle bir şey yapacak. Nadir olacak. Ama berikisi daimî... İçimizdeki arzular bitip tükenmez ki. Ömrümüz boyunca devam edecek. Hakikaten daha büyük... Zaman bakımından ölçersek, birisi küçük, ötekisi büyük... Birisi ömür boyu sürüyor, birisi kısa bir müddet sürüyor.

İkincisinin büyüklüğünün isbatı şu ki: İnsan düşmanla cihad ederken de, içiyle mücadele duygusu devam eder. Düşmanla cihad ederken de, insan kendi içine hâkim olamazsa, kendi duygularına hakim olamazsa, belki boşuna cihad etmiş bile olabilir.

## b. Amellerde Niyetin Önemi

Nitekim *et-Tergîb ve't-Terhîb* diye bir hadis-i şerif kitabı vardır, onun baş tarafında ihlâs anlatmak için bir bahis açılmıştır. *İhlâs*, yâni amelleri sırf Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızası için yapmak, başka bir şey düşünmemek. Allah'ı düşünmek, yapacağı işi “Allah benden hoşnut olursa... İnşallah olur.” diye yapmak. Aksi takdirde, “Ben böyle yaparsam, Allah beni sevmez.” diye o işi bırakmak. Allah için yapmak. İhlâs... Niyetine başka bir menfaat katıştırmamak, dünya menfaati, alışveriş duygusu, sevgi, kin gibi bir şey katıştırmayıp sırf Allah rızası için yapmak.

Burada bir hadis-i şerif geçer ki, o hadis-i şerif insanın tüylerini diken diken eder. Cehenneme gidecek olan üç zümreyi tarif eder, o ihlâs babının arkasından... İhlâsın zıddında olan riya bölümünü anlatmağa geçer.

*İhlâs* nedir? Kalbini sırf Allah rızası için hâlis niyetle o işe yöneltmek. *Riyâ* nedir? Allah'tan gayri niyetler katıştırmak için içine, başkasının görmesini, beğenmesini, alkışlamasını istemek, başka şeyler peşinde olmak. Ona da riya deniliyor, ihlâssızlığa.

İşte onlardan bir tanesi, Allah yolunda yapılan bir savaşta öldürülen insandır. Birisi malını sarf eden zengindir. Öte kisi de, başkasına ilim öğreten alimdir. Cehenneme ilk gidecekler... Hatta, “Kendileriyle cehennem ateşinin tutuşturulacağı kimseler” diye geçer hadis-i şerifte ifade olarak.

Ebû Hüreyre RA’dan rivayet edildiğine göre, Rasûlüllah SAS Efendimiz şöyle buyurmuş:<sup>2</sup>

إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَىٰ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ  
اسْتُشْهِدَ فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَتَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا  
عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ قَالَ  
كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنَّ يُقَالَ هُوَ جَرِيءٌ فَقَدْ  
قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي  
النَّارِ

(Inne evvele'n-nâsi yukdà yevme'l-kıyâmeti aleyhi racülün- ni'stüşhide) “Kıyamet günü aleyhine hükmolunacak halkın birincisi, şehid edilen bir adam olacaktır. (Feütiye bihî) O kimse, Allah-u Teâlâ'nın huzuruna getirilir. (Fearrafehû ni'metehû) Allah ona verdiği nimetleri bir bir anlatır. (Fearafehâ) O da bunları bilir ve hatırlar.

<sup>2</sup> Müslim, *Sahîh*, c.III, s.1513, no:1905; Neseî, *Sünen*, c.V I, s.23, no:3137; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.321, no:8260; Taberî, *Tehzîbü'l-Âsâr*, c.III, s.134, no:896; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.17, no:4345; Ebû Avâne, *Müsned*, c.IV, s.489, no:7441; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimâşk*, c.LI, s.91, no:10771; Ebû Hüreyre RA’dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.470, no:7470; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.V III, s.434, no:7632; Münzirî, *Tergîb ve Terhîb*, c.I, s.28, no:28.

(Kàle) Allah-u Teâlâ: (*Femâ amilte fîhâ*) “Bu nimetlerin arasında ne yaptın?” diye sorar.

(Kàle) O kişi: (*Kateltü fîke, hatte’stüshidtü*) ‘Senin rızan içinsavaştım ve nihâyet şehid oldum.’ diye cevap verir.

(Kàle) Onun üzerine Allah-u Teâlâ Hazretleri herkesin kalbini, niyetini çok daha iyi bildiği için buyuracak ki:

(*Kezebte*) Yalan söyledin, senin sözün doğru değil! (*Velâkinneke kâtelte lien yukàle: Hüve cerîün*) Fakat sen, senin hakkında ‘Ne kahraman adam!’ desinler diye savaştın. Gösteriş yapmak için, fiyaka yapmak için, başkalarına kendini beğendirmek için o savaşa girdin. (*Fekad kîle*) Nitekim denildi de.

(*Sümme ümira bihî, fesuhibe alâ vechihî, hattâ ülkıye fi’n-nâr*) Sonra emredilir, o kişi yüz üstü sürüklenerek cehenneme atılır.”

Demek ki, bu hadis-i şerifi hatırlayarak, şimdi okuduğumuz hadis-i şerife bağlayacak olursak: İnsan cihad ederken de duygularına hâkim olmazsa... Şu kalp dediğimiz şeye, gönül dediğimiz şeye hâkim olmazsa, yaptığı iş hebâ olabiliyor, boşa gidebiliyor.

وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ فَأَتَى بِهِ  
فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا قَالَ  
تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ قَالَ  
كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ لِيُقَالَ عَالِمٌ وَقَرَأْتَ  
الْقُرْآنَ لِيُقَالَ هُوَ قَارِئٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ  
عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ

(*Ve racülün tealleme'l-ilme ve allemehû ve karae'l-kur'an, feütiye bihî*) Daha sonra ilim öğrenmiş, başkalarına da öğretmiş ve Kur'an okumuş biri huzur-u ilâhiye getirilir.

Alim... İlim öğretiyor. Herkes hürmet eder. İşte alimdir, ayetten bahsediyor, hadis-i şeriften bahsediyor filan diye hepimiz hürmet ederiz. Alim oldu mu bir kimse, severiz bize dinimizi öğretiyor diye. Ama ona sorulacakmış:

(*Fearrafehû niamehû*) Allah-u Teâlâ ona verdiği nimetlerini bir bir anlatır. (*Fearafehâ*) O da bunları bilir ve hatırlar.

(*Kâle*) Allah-u Teâlâ: (*Femâ amilte fîhâ*) "Bu nimetlerin arasında bulunurken, dünya hayatında ne yaptın?" diye sorar. (*Kâle*) O kişi şu cevabı verir: (*Teallemtü'l-ilme ve allemtühû*)

'Yâ Rabbi, senin rızan için ilim öğrendim ve öğrendiğim ilmi de senin rızan için başkalarına öğrettim. (*Ve kara'tü fîke'l-kur'ân*) Senin rızan için Kur'an okudum."



(Kâle) Yüce Allah ona da şöyle der: (Kezebe) Yalan söyledin! (Velâkinneke teallemte liyukâle: Âlimün) Sen, sana alim desinler diye, ‘Ne kadar bilgili adam!’ desinler diye, riya ve gösteriş için ilim öğrendin! (Ve kara’tel-kur’âne liyukâle: Hüve kâriün) Kur’an’ı, ‘Ne güzel okuyor!’ desinler diye okudun! (Fekad kîle) Nitekim denildi de, senin için bu övgüler yapıldı.

(Sümme ümira bihî, fesuhibe alâ vechihî, hattâ ülkıye fi’n-nâr) Sonra emredilir, o kişi yüz üstü sürüklenerek cehenneme atılır.”

Bizim mektebimize, fakültemize birisi gelmişti. Biz o zaman imtihan ederdik. Giriş imtihanını sözlü olarak bir bölüm de açmış, orada yapardık. Sordum:

“—Niye geldin fakülteye?”

“—Efendim, bizim orada çok kızdığım hocalar var... İlim öğrenip onlarla mücadele etmek için geldim.” dedi bana çocuk.

Yâni,

“—Niye fakülteye geldin, niye bu fakülteyi seçtin?”

“—Hocalarla mücadele etmek için...”

İlimhocalarla, başkalarıyla münakaşa etmek için, mücadele etmek için öğrenilmez, o maksatla öğrenilmez. İlim, Allah-u Teâlâ Hazretleri’ni tanımak, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin rızasını, yolunu görmek, öğrenmek, o yolda yürüyüp Allah’ın sevdiği, râzı olduğu bir kul olmayı başarmak için öğrenilir. Niyet böyle olursa

kazanır insan. Eh öteki türlü olursa... Onlarla münakaşa edeceğim, ötekileri susturacağım, berikileri şey yapacağım... Bir faydasını görmez insan.

Demek ki, alim de öyle niyeti kötü oldu mu, kâr etmiyor.

وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ  
فَأْتَى بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعْمَهُ فَعَرَفَهَا قَالَ فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا  
قَالَ مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا  
أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ قَالَ كَذَبْتَ وَلَكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ  
جَوَادٌ فَقَدْ قِيلَ ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى  
أُلْقِيَ فِي النَّارِ

(م. ن. حم. كر. عن أبي هريرة)

(*Ve racülün vessea'llàhu aleyhi, ve a'tàhü min esnâfi'l-mâl, feütiye bihî*) Üçüncü olarak Allah'ın kendisine geniş çapta zenginlik ve çeşitli maldan verdiği biri huzur-u ilâhiye getirilir.

(*Fearrafehû niamehû*) Allah-u Teâlâ ona verdiği nimetleri bir bir anlatır. (*Fearafehâ*) O da bunları kabul eder ve hatırlar.

(*Kàle*) Allah-u Teâlâ: (*Femâ amilte fîhâ*) “Bu nimetlerin arasında bulunurken, dünya hayatında ne gibi hayırlı işler yaptın?” diye sorar.

(Kàle) O kişi řu cevabı verir: (*Mâ terektü min sebîlin tuhibbü en yünfeka fîhâ leke*) ‘Senin rızan için, sevdiğin her türlü yola para harcadım. Maddi yönden, yardımda bulunmadığım hiç bir şey bırakmadım.’

(Kàle) Allah-u Teâlâ ona da şöyle der: (*Kezebte*) Yalan söyledin! (*Velâkinneke fealte liyukàle: Cevâdün*) ‘Aslında sen bunları, sana cömert denilsin diye yaptın! Riya ve gösterişte bulundun! (*Fekad kîle*) Nitekim denildi de, senin için bu övgüler yapıldı. Beklediğın medih ve övgülere de kavuştun!’

(*Sümme ümira bihî, fesuhibe alâ vechihî, hattâ ülkıye fi’n-nâr*) Sonra emredilir, o kişi yüz üstü sürüklenerek cehenneme atılır.”

Buradan tabii bir kaide çıkıyor ki: Amellerde kalbin durumu, yâni aklın, gönlün durumu çok önemli. Doğrudan doğruya insanın bir namaz kılması, bir oruç tutması, bir hacca gitmesi, bir cihad yapması, bir ilim öğrenmesi, bir sadaka yapması yetmiyor. Bunun altında başka şeyler var. Onu yazmak lâzım ilmihallerin içine... İlmihallerde yazıyoruz ya namazın farzları, içindeki farzlar, dışındaki farzlar... Abdestin şekli şemali, farzları vs... Onları da yazmak lâzım!

Yine duymuşsunuzdur, Ramazan’larda hoca efendiler çok naklederler. Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:<sup>3</sup>

رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوعُ وَالْعَطَشُ  
وَرُبَّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ

(حم . مخز . ع . هب . ق . كر . عن أبي هريرة؛ طب . عد . عن ابن عمر)

(*Rubbe saîmin leyse lehû min siyâmihi ille’l-cûu ve’l-ataş*) “Nice oruç tutan insan vardır ki, onun sahibinin akşamleyin eline geçen kâr, aç ve susuz kalmaktan ibarettir.” Başka bir kârı yok, boşuna geçirmiş bütün günü... Yâni ziyanda, sevap yok.

---

<sup>3</sup> İbn-i Mâce, *Sünen*, c.I, s.539, no:1690; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.373, no:8843; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.V III, s.257, no:3481; Hâkim, *Müstedrek*, c.I, s.596, no:1571; İbn-i Huzeyme, *Sahîh*, c.III, s.242, no:1997; Ebû Ya’lâ, *Müsned*, c.XI, s.429, no:6551; Beyhakî, *Şuabü’l-İman*, c.III, s.316, no:3642; Beyhakî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.IV , s.270, no:8097; Neseî, *Sünenü’l-Kübrâ*, c.II, s.239, no:3249; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.309, no:1425; Abdullah ibn-i Mübârek, *Müsned*, c.I, s.78, no:77; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXV II, s.346; Deylemî, *Müsnedü’l-Firdevs*, c.II, s.268, no:3248; Begavî, *Şerhü’s-Sünneh*, c.III, s.250; Ebû Hüreyre RA’dan.

Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.XII, s.382, no:13413; Kudâî, *Müsnedü’ş-Şihâb*, c.II, s.309, no:1424; İbn-i Adiy, *Kâmil fi’d-Duafâ*, c.V I, s.401; Abdullah ibn-i Ömer RA’dan.

*Kenzü’l-Ummâl*, c.III, s.853, no:7491; *Keşfü’l-Hafâ*, c.II, s.348, no:1365; *Câmiü’l-Ehâdîs*, c.XIII, s.101, no:12658, 12661; Münzirî, *et-Tergîb*, c.II, s.94, no:1646.

(*Ve rubbe kàimin leyse lehû min kıyâmihi ille's-seher.*) “Nice kıyâm-ı leyle, yâni gece ibadetine, teravihlere, teheccüdlere kalkışan insan vardır ki, bundan eline bir fayda geçmez; sadece uykusuz kalmış olması elinde kalır.”

“—Nice namaz vardır ki, sahibini Allah'tan uzaklaştırmaktan başka bir şeye yaramaz.” diye hadis-i şerif var.

Kılıyorsahibi namazı, Allah'tan uzaklaştırmaktan başka bir şeye yaramıyor.

Neden? E namazın, orucun şartları var. Hac öyle, sadaka öyle, diğer şeyler öyle. Şartların bir kısmı dışarıya ait, bir kısmı içe ait. Bir kısmı şekle ait, bir kısmı öze ait.

İnsanlar şekli yapıyor, şekle çok dikkat ediyor: Sakal yerinde, kavuk yerinde, cübbe yerinde oluyor. Dış görünüşü, her şey güzel... Kalp? Kalbe dikkat eden yok.

Onun için, bir hadis-i şerifte Peygamber SAS Hazretleri buyurmuş ki:

“—Ahir zamanda insanlar türeyecek, sözleri yumuşak, dış görünüşleri kuzu gibi fakat kalpleri kurt gibi olacak.”

Yâni, kalp bozuk oldu mu, kıymeti yok ki. Allah-u Teâlâ Hazretleri insanın suretine bakmaz, şekline bakmaz. Mevkiin makamın ne kıymeti var, zenginliğin ne kıymeti var, aklın ne kıymeti var? Hepsini Allah veriyor. Allah'ın verdikleri ile, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne güzel kulluk etmeğe bakar, kalbe bakar. Kalbin niyetine bakar, kalbin selâmetine bakar; selim, has, pâk kalp olmasına bakar.

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ

(الشعراء: ٨٨ - ٨٩)

(*Yevme lâ yenfau mâlün ve lâ benûn. İllâ men eta'llàhe bi- kalbin selîm*) [O gün ne mal fayda verir ne de evlât... Ancak Allah'a kalb-i selim ile, temiz bir kalp ile gelenler, o günde fayda bulur.] (Şuarâ, 26/88-89)

İnsanların hepsi bu dünyada muhakkak bir müddet yaşayacaklar, elvedâ deyip gidecekler. Bir gün Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin huzurunda, bu dünyadaki yaşayışlarından şiddetli, dehşetli, terletici bir hesaba tabi tutulacaklar. O gün insanlara mal mülk fayda vermeyecek. Evladın, kabilenin kavmin çokluğu fayda vermeyecek.

“—Ben falanca kabilenin reisiyim. Falanca köyün ağasıyım. Filanca kavmin başkanıyım, reisiyim, reis-i cumhuruyum, başvekiliyim, bakanım, müdürüm, hükümdarım, şâhım...”

Bunların hiç birisinin faydası yok. Paranın da faydası yok... (*İllâ men eta'llàhe bi-kalbin selîm.*) “Allah'a selîm bir kalp ile, yâni içi pis olmayan, günahlarla kararmış olmayan, kötü huylarla dolu olmayan bir kalp ile gidenler fayda görecek.” Ötekiler hiç fayda görmeyecekler.

Bu ayet-i kerimeden ve emsalinden ve bu şimdi okuduğumuz hadis-i şeriften anlaşılıyor ki, kalbin amelleri yâni gönle ait şartları yerine getirmek, dışa ait şartları yerine getirmekten daha önde gelir, daha önce olur. Çünkü dış şartların hepsi tahakkuk ettiği halde, insan bir kâr edemiyor.

Geçen hafta geçmişti bir hadis-i şerif. Onu mevzu ile ilgili olduğu için tekrar hatırlatayım: <sup>4</sup>

قَدْ يَتَوَجَّهُ الرَّجُلَانِ إِلَى الْمَسْجِدِ فَيُنْصَرِفُ أَحَدُهُمَا  
وَصَلَاتُهُ أَفْضَلُ مِنَ الْآخِرِ إِذَا كَانَ أَفْضَلَهَا عَقْلًا وَ  
يُنْصَرِفُ الْآخِرُ وَصَلَاتُهُ لَا تَعْدِلُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ

(طب. كر. عن أبي أيوب)

**RE. 334/1** [iki kişi camiye yönelir. Ama birinin kıldığı namaz ötekininkinden efdal olur. Zira, akıl cihetiyle daha akıllıdır. Öte ki ise zerre ağırlığınca kıymet alamayan bir namazdan döner. (Akıl ise vera'la alâkalıdır.)

(*Kad yetevecchü'r-racülâni ile'l-mescid*) “İki kimse camiye gelir, içeriye girerler. ‘*Bi’smi’llâhi’r-rahmâni’r-rahîm*’ derler, yan yana, omuz omuza namaz kılarlar. (*Feyensarifü ehadühümâ*) Birisi selâm verir, (*ve salâtühû efdalü mine’l-âhir*) kıldığı namaz ötekinin namazından efdal olur; (*izâ kâne efdalühâ aklen*) akıl bakımından ötekinden daha faziletli olduğu için...”

(*Feyensarifü’l-âhir*) İkincisi de selâm verir, (*ve salâtühû lâ ta’dilü miskâle zerretin*) kıldığı namazın zerre ağırlığınca kıymeti yoktur.” diye Peygamber Efendimiz buyuruyor.

---

<sup>4</sup> Taberânî, *Mu’cemü’l-Kebîr*, c.IV , s.149, no:3970; Deylemî, *Müsnedü’l- Firdevs*, c.III, s.212, no:4604; Taberânî, *Müsnedü’s-Şâmiyyîn*, c.III, s.53, no:1793; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXV II, s.202; Ebû Eyyûb el-Ensârî RA’dan.

*Kenzü’l-Ummâl*, c.III, s.382, no:7055; *Mecmaü’z-Zevâid*, c.V III, s.61, no:12720; *Câmiü’l-Ehâdis*, c.XV , s.138, no:15161.

Neden? Kalp, şuur, niyet denilen hususlarda, duygularda dikkat etmedi birisi. Akli başka yerde, fikri başka yerde, namazı öyle kıldı. Hiç kâr edemedi. Demek ki, dış şekil önemli değil, iç şekil önemli.

O halde, bizim de bu günden itibaren, bu şeyi duyduğumuz andan itibaren gönlümüze dikkat etmemiz lâzım. Gönlümüzü pâk etmeğe, niyetimizi halis kılmağa dikkat etmemiz lâzım. Çünkü, Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:<sup>5</sup>

---

<sup>5</sup> Müslim, *Sahîh*, c.I, s.74, no:55; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.II, s.704, no:4944; Neseî, *Sünen*, c.V II, s.156, no:4197; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.IV, s.102, no:16982; İbn-i Hibbân, *Sahîh*, c.X, s.435, no:4574; İmam Şâfiî, *Müsned*, c.I, s.233, no:1152; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.II, s.52, no:1260; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.XIII, s.79, no:7164; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.IV, s.323, no:5265; Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.V III, s.163, no:16433; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.432, no:7820; Hamîdî, *Müsned*, c.II, s.369, no:837; İbnü'l-Ca'd, *Müsned*, c.I, s.392, no:2681; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.44, no:17; Hatîb-i Bağdâdî, *Târih-i Bağdad*, c.XIV, s.207, no:7495; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XI, s.53, no:2706; Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.II, s.226, no:3095; Temîm ed-Dârî RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.IV, s.324, no:1926; Neseî, *Sünen*, c.V II, s.157, no:4199; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.297, no:7941; Taberânî, *Mu'cemü'l-Evsat*, c.IV, s.122, no:3769; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.IV, s.433, no:7822; Ebû Nuaym, *Hilyetü'l-Evliyâ*, c.V I, s.242; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.107, no:1271; İbn-i Hibbân, *Tabakâtü'l-Muhaddisîn*, c.III, s.383; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, c.I, s.346; Dâra Kutnî, *İlel*, c.X, s.115, no:1905; Ebû Hüreyre RA'dan.

Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.I, s.351, no:3281; Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.XI, s.108, no:11198; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.IV, s.259, no:2372; Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.I, s.74, no:92; Abdullah ibn-i Abbas RA'dan.

Dârimî, *Sünen*, c.II, s.402, no:2754; Kudâî, *Müsnedü's-Şihâb*, c.I, s.45, no:19; Temmâmü'r-Râzî, *el-Fevâid*, c.II, s.67, no:1161; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.412, no:531; Abdullah ibn-i Ömer RA'dan.

Taberânî, *Müsnedü's-Şâmiyyîn*, c.IV, s.133, no:2923; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.IX, s.307; Sevbân RA'dan.

*Mecmaü'z-Zevâid*, c.I, s.263, no:290, 293; *Kenzü'l-Ummâl*, c.III, s.740, no:7197, 7201, 8774, 8776; *Keşfü'l-Hafâ*, c.I, s.263, no:699 ve c.II, s.305, no:1324; *Câmiu'l-Ehâdis*, c.XXXIX, s.230, no.42406; ;RE. 97/11.



الدِّينُ النَّصِيحَةُ قَالُوا لِمَنْ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ لِلَّهِ  
وَلِكِتَابِهِ وَلِرَسُولِهِ وَلِأُمَّةِ الْمُسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ

(م.د.ن.حم.عن تميم الدارى؛ ت.ن.حم.طس.عن أبى هريرة؛ حم.طب.ع.عن ابن عباس؛ كر.عن ثوبان)

(*Ed-dînü en-nasîhatü*) “Din hâlis kalplilikten ibarettir.” Başka bir şey değildir.

İslâmiyet, dindarlık dediğimiz şey nedir? İnsanın dindar olması, Allah indinde makbul bir kul olması nedir? Kalbinin halis, muhlis, has, samimi, pâk olmasıdır.

(*Kâlû: Li-men yâ rasûla’llâh*) “Kime karşı yâ Rasûlüllah?” diye soruyorlar.

Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

(*Li’llâhi*) “Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne karşı has, hâlis, samimî olacak. (*Ve li-kitâbihî*) Kur’an-ı Kerim’e karşı has, hâlis, samimî olacak. (*Ve li-rasûlihî*) Rasûlüllah’a karşı has, hâlis samimi olacak. (*Ve li-eimmeti’l-müslimîn*) Ümmet-i Muhammed’in idarecilerine, cemaatlerin başındaki başkanlara karşı, tâbî olunan imamlara karşı samimî olacak. (*Ve li-âmmetihim*) Bütün müslümanlara karşı samimî duygular besleyecek.”

Allah-u Teâlâ Hazretleri’ne has hâlis kulluk etmek nasıl olur? Açık kalple, temiz kalple... Allah-u Teâlâ Hazretleri bizim kalbimizi biliyor. Hiç bir şeyi gizlememiz mümkün değil. Her şeyi hâlis muhlis bir niyetle yapmamız lâzım!

Kitabullaha karşı samimiyet nasıl olur? Okursun, okuduğuna tâbî olursun. Kur'an-ı Kerim okuyorsun, ne diyorsa emirlerini tutarsın, yasaklarından kaçarsın. Samimiyet öyle olur.

Rasûlüllah'a karşı samimiyetimiz nasıl olur? Onun sünnet-i seniyyesine sımsıkı sarılmamızla... Bildiğimizi tatbik etmemiz, bilmediğimizi de, "Öğrendiğim zaman tatbik edeceğim yâ Rasûlüllah!" diye o sevgiyi içimizde beslememizle, onun izinden ayrılmamağa çalışmamızla... Oturduğu yerde oturmak, kalktığı yerde kalkmak; yap dediğini yapmak, yapma dediğini yapmamak suretiyle, kendimizi ona benzetmeğe çalışmalıyız.

Ümmet-i Muhammed'in imamlarına, önderlerine karşı nasıl olur samimiyet? Hizmetine koşarsın... Onlar madem bir cemaatin başına geçmişler, o cemaatin işlerini idare etmeğe çalışıyorlar; ki, mesuliyetlerin en ağıridir, zorlukların en zorudur. Çünkü insanın başının derdi kendisine yetip dururken...

Yetmiyor mu hepimize? Hepimize Allah bir akıl vermiş, iki göz vermiş, iki kulak vermiş... Bütün gayretimizle kendimiz için çalışıyoruz da gene yetiremiyoruz. Yetmiyor. Bir sürü hata yapıyoruz, bir sürü yanlışlık yapıyoruz. O zât çıkmış, bir topluluğun başına imam olmuş, önder olmuş müslümanların başına. Hali harap yâni.

Allah-u Teâlâ Hazretleri yardımcı olsun ki, halleri çok haraptır, çok zordur. Çünkü hepsinin vebali ona yüklenir. Bir yanlış adım attı mı, bir yanlış tarafa sevk etti mi hepsinin vebali gelir,

onun omzuna yüklenir. Allah hıfzeylesin... Ona karşı elbette samimi davranmak lâzım, yardımcı olmak lâzım, dediklerinde onu üzmemek lâzım, iki defa söylettirmemek lâzım gibi hususlar.

Bütün müslümanlara karşı has halis temiz kalpli olmak... O da kezâ müslüman kardeşliğin icabı olmuş oluyor.

Bu kadar izahtan çok aşikâr bir şekilde anlaşıldı ki, insanın kendi içindeki hevây-ı nefsi ile uğraşması hakikaten en önemli şey. Çünkü insan kendi içini yenemezse, kendi duygularına hakim olamazsa insanlıktan çıkıyor. Her türlü hatayı onun için yapıyoruz. Falanca adama kızıyoruz, kızgınlığımızdan hıncımızı çıkartacağız diye etmediğimizi koymuyoruz. Filanca şeyi arzu ediyor; ille onu elde edeceğim diye haram helal demeden rüşvet, iftira, gıybet, dedikodu, haram, helal... Hırsız arsız onu elde etmeğe çalışıyor insan. İçi istedi diye. O halde bu devirde onu bulmuş olan bir şeyi hiç hatırımızdan çıkartmayacağız.

*(Inne'n-nefse le-emmâretün bi's-sûi illâ mâ rahime rabbî)* [Muhakkak ki nefis insana kötülüğü çok çok emreder; ancak Rabbimin acıyıp koruduğu müstesnâ.] (Yusuf, 12/53)

İnsanoğlunun içinde, Allah'ın acıyıp merhamet edip de değişik vasıflar verdiği kimseler bir tarafa, bırakıp da kötülüğü e mre den bir varlık vardır. Kötülüklerin başıdır yâni. Kötülükleri emreder insana. Yat, rahat et, keyfine bak, oturma, camiye gitme, dinleme, namaz kılma, oruç tutma, paranı kimseye verme, kendi zevkine safâna bak... Hep içerden böyle bir şeyler. İşte o nefis.

(*Inne'n-nefse le-emmâretün bi's-sûi*) Harama bak, haramı ye... Hep iştiha çekici şeylere karşı insanı teşvik eden bir nefsi var. Yaratılışının icabı bu...

Hayvanlarda da öyledir. Hayvanlar da meselâ karnı acıktı mı ille bir şey yiyecek. Çalar. Yâni o haram helâl düşünür mü? Kedi meselâ: Karnı acıktı mı, mutfağa girer, tencereden alır... Başka arzuları belirdi mi, onu insanların önünde vs. demez, her yerde yerine getirmeğe çalışır. Mücadele eder, tırmalar, şöyle yapar, böyle yapar...

İşte her insanın da böyle hayvani bir tarafı var. Hayvani tabiatının istekleri var. Ona tâbî olursa insan, hayvan gibi olur. Onu kontrol altına almak lâzım! Allah, biz onu kontrol edelim diye, insanları bütün hayvanların hepsinden ayırmış, mümtaz kılmış, akıl diye bir mekanizma vermiş, kontrol mekanizması vermiş, akıl diye bir alet vermiş. Akıl bu kalpten, gönülden, nefisten gelen, içerden gelen şeyleri süzgecinden geçiriyor ve vücuda hâkim oluyor.

Vücudun iki tane hâkimi var. Ya nefis hâkim olur, götürür kötü yollara; veyahut akıl hakim olur, onu dizginler, lâzım olduğu kadarını ona verir, fazlasını vermez. Hani ata fazlasını verdiği zaman... Biz şimdi at kullanmadık. Eskiden cihadda çok kullanılan bir malzemeymiş de herkes bilirmiş. Hani gemi azıya alır derler, arpası fazla gelmiş derler değil mi... Hayvana haddinden fazla verdiği zaman iyi olmuyor. Demek ki nefse de ölçülü vermek lâzım.

Bugün bildiğimiz şeylerden kıyas edecek olursak: Arabayı çalıştıracığınız zaman, gaz fazla bastı mı çalışmıyor.

“—Neden çalışmıyor?” diye soruyoruz.

“—Gaza boğuldu. İçine fazla gaz gitti, gaz boğuldu daondan...” diyorlar.

E bol gaz var işte çalışsa ya... Boğuldu. Fazlası da iyi gelmiyor. Ölçülü olarak verilecek... İşte o ölçüyü insana akıl veriyor. Akılda kendi kendine ölçüyü tam bulamaz. Akıllı şeriat irşâd eder. Şeriat akla hitap eder. Kur'an-ı Kerim'lerin hadis-i şeriflerin ahkâmı insanın aklına hitap eder, böyle insan aklını bir ölçüye sahip kılar ve onu da bir memlekete hâkim kıldığı gibi hükümdarın memlekete sahip olduğu gibi bedene hakim kılarsa kurtulur insan. Eğer şehvet ve nefis hâkim olursa, o zaman felâketten felâkete sürüklenir.

Onun için, bu hadis-i şerif, bizim erbâb-ı tasavvufun, ehl-i tarîkın, böyle mânevî inceliklere dikkat eden, kalbin ahvâline riâyet etmeğe çalışıp da Allah'ın rızasını kazanmak isteyen insanların, en önemli prensiplerini ortaya koyar.

İnsanın kendi nefsiyle cihad etmesi, cihadların en büyüğüdür.

Çünkü, her şeyin başı odur. Bir insan kötü insan oldu mu, ondan hiç bir hayır gelmez. Ne cihadda hayır gelir, ne başka bir yerde hayır gelir. Nereye götürsen, nerenin başına geçersen, sana oradan mazarrat çıkartır, dert getirir. Hayırsız bir evlat gibi yâni. Hayırlı bir insan da nerede olsa, toprakta olsa, orada bile fayda verir. Hangi işin başına geçersen, tatlı neticeler alırsın.

Onun için, hayırlı insan olmanın yolu, insanın kendi nefsiyle mücâhede etmesidir. İbrâhim ibn-i Edhem Rh.A demiş ki:

## أَشَدُّ الْجِهَادِ جِهَادُ الْهَوَى

(Eşeddü'l-cihâdi cihâdü'l-hevâ) “Cihadların en şiddetlisi, en zoru, insanın kendi içindeki arzusuna mâni olmaktır.” Doğup gelen arzusuna mâni olmak çok zordur. Öyle kolay bir şey değildir.

Nice babayiğitleri bu nefis, küt küt yere devirmiştir. Kap ıdan sığmaz, pazusunu kimse bükemez, bileğini kimse kıyıramaz. On kişinin yaptığı işi yapacak kadar gücü kuvveti vardır ama, nefsin elinde zebundur. Nefsi onu parmağına dolamıştır, yerden yere çalar. Nefsin arzularının karşısında durmak çok zordur. İşte ona yavaş yavaş alışması lâzım insanın...

Bizim dinimiz, insanlar bilip bilmeden, bunun yolunu insanlara öğretmiştir. Bizim dinimizde insan ibadetleri yaparsa, ibadetler nefsi terbiye vasıtasıdır. Meselâ namaz, farz... O farzı yapa yapa insan nefsine hâkim olmanın egzersizlerini, idmanlarını yapar. Meselâ sabah namazında kalkacak... Uykuyu yenerek, nefsini yenerek bir hayırlı iş yapmak, kendisine bir idman olmuş oluyor. Yatsı namazına kadar duracak...

Geçen gün birisini söylediler, eskiden namaz kılarmış, bırakmış. Akşam geliyormuş işten, altıda, altı buçukta, yedide yatıyormuş, sabah bir daha sekizde kalkıyormuş. Nefsine mağlup... Nefsi direk gibi kuvvetlenmiş, adamı vurmuş yere, paçayı kurtaramıyor. İşte en zoru bu... Hadi bakalım, içinde o kadar uyku arzusu varken onu yenmeyi öğren!

Sonra Ramazan orucu bizi ne güzel yetiştirir... Sigarayı bırak dersin arkadaşına, “Yâ sıhhatine zararlı. Bak insanı yavaş yavaş öldüren bir şey bu.” Öyle yazmış. Bir yerde okudum: “Sigarayı içen, yavaş intihar ediyor demektir.” diyor. Bir müessesenin böyle duvarında gördüm, çerçeveye yazmış. Sigarayı içen birden intihar etmiyor yâni. Zehir alıp, fincanla içip intihar etmiyor, yavaş intihar ediyor. Kırk yılda intihar ediyor yâni, otuz yılda intihar ediyor. Onu bırakamıyor meselâ. Bırak diyorsun, çok alışmışım bir kere diyor, elim ayağım titriyor diyor... Ramazan’da nasıl bırakıyorsun? Ramazan’da bırakıyor. Hiç hatırıma gelmiyor diyor Ramazan’da. Soruyoruz, Ramazan’da hatırıma gelmiyor diyor. İşte bak Ramazan alıştıyor. Demek ki oruç nefsi yenmeye alıştıyor.

Namaz ibadeti, nefsi yenmeyi alıştıyor. Zekât... Kazandığın o tatlı paraları Allah yolunda veriyorsun. Bir fedakârlığa alıştıyor insanı. Hac... Baştan aşağıya kadar sabır imtihanıdır. Hacca gidecek insan şey yapmasın... En zor tarafı nefisle mücadele etmektir. Nefsi yenmektir hac yolculuğunda... Sinirleniyor musun, kızıp parlayıveriyor musun, arkadaşlarını darıltıyor musun olmaz! Hacda başından sonuna kadar, iş nefse hakim olmak ve sabır egzersizi yapmaktır.

Sonra buradaki o kuş tüyü yatakları, yorganları bulamazsın orada... İki milyon kalabalık oraya geldiği için evler dolar. Evler dolduğu için, senin bugün iki kişi yattığın odaya, o kadar bir ye re yirmi kişiyi sığdırırlar. Hadi bakalım, senin kendine mahsus yüznumaran vardı, lavabon

vardı, güzelce abdest alırdın. Her sabah şöyle yapardın, böyle yapardın... Sonra bakarsın su da kesilivermiş. Yüznumara yetmez, su yetmez, oda yetmez vs. yetmez... Bütün hepsine fedakârlık gösterip sabredeceksin.

Hasılı, ibadetler insana, eğer yaparlarsa nefsi yenmeyi öğretir. Ondan sonra da tabii nefsi yenmenin ince bir ilmi vardır, uzun bir çalışması vardır ki, nefsi yenmek için büyüklerimiz iki yol seçmişler: Yollardan bir tanesi: Nefsi besleyen kaynakları kurutmak, yolları kesmek, nefsi aciz, zayıf bırakıp öyle yenmektir. Nefis nereden kuvvetlenir? Çok yemek yemekten kuvvetlenir. Yemeği azaltmışlar. Nereden kuvvetlenir? Fazla uyku uyumaktan kuvvetlenir nefis. Uyudu mu insan, nefsi adam akıllı takviye olur. Az uyumayı tercih etmişler. Başka? İnsanların arasına gitti mi onlara uyar. O halde, insanlardan alâkayı kesmek lâzım! Sonra fazla konuşmaktan nefis çeşitli şeyler alır. Konuşmayı kesmişler. Böylece çeşitli yollarla, riyazetlerle, uykusuzluklarla, ibadetlerle, açlıklarla, oruçlarla nefsi zayıflatıp ondan sonra yenmeyi düşünmüşler. Uzun bir yol bu.

Bazı büyüklerimiz de demişler ki: Bunun bir başka yolu var. Nasıl? İlk önce ruhu tasfiye edersin. Ruhu güzelleştirirsin. İnsanın güzel tarafını uyandırırısın. Zikirlerle, fikirlerle... Gönül uyandı mı, gönle ma'rifet nuru girdi mi, Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni bilmeğe, tanımağa başladı mı, zikrin tadını aldı mı, Allah'a kulluk etmenin tadını aldı mı, nefis de oraya yanaşır.



Nefsi bir tarafa bırakırlar, ruhu güzelleştirmeğe, tasfiye etmeğe, saflaştırmağa çalışırlar. Sonra o kendiliğinden az uyur, az konuşur, gider insanların arasında işini yapar

İbadetlerle, güzel yollarla insanın ruhu yükseldiği zaman, kalbinin pası gittiği zaman, nefsi de insanın yanına yanaşır.

Nefsi terbiye etmenin iki esaslı yolu vardır. Birisine *tarîk-i rûhânî* derler, birisine *tarîk-i nefsânî* derler. Birisi uzundur o nefsi kahretmek yoluyla terbiye etmek. Ötekisi nefsi râzı etmek yoluyla, ruhani yol kolaydır. Hasılı bunun çaresine bakması lâzım insanın.

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا

(الشَّمْسُ: ٩ - ١٠)

(*Kad eflaha men zekkâhâ*) “Kim nefsinin terbiye etmişse felâh bulur. (*Fekad hâbe men dessâhâ*) Ona sahip olamamış olan da perişan olur, pişman olur, sonunda çok ziyan eder.” (Şems, 91/9- 10) Ayet-i kerimede böyle bildiriliyor.

Allah-u Teâlâ Hazretleri şu mübarek günler hürmetine bizle rıltuf u keremiyle ıslah eylesin... Nefsimizi şöyle terbiye olmuş, hakka boyun vermiş, kötülüklerden dönmüş, iyilikler kendisine ilham olunan, huzura ermiş bir nefis eylesin... Yolundan ayırmasın... Günahın zilletinden, horluğundan bizi kurtarsın... Kendisine kulluğun şerefiyle şereflendirsın...

Bu kadar söz, bu hadis ile ilgili olarak kâfî gelsin. Bu hadis tabii, hayatımızın prensibi olduğu için, ne kadar söz söylesek azdır. Kendi içimize dikkat edeceğiz. Kendi içimizden bir duygu kopup geldiği zaman onu aklın süzgecinden geçireceğiz. Aklımızı da şeriatla terbiye edeceğiz. Yâni, Kur'an-ı Kerim'i öğreneceğiz, hadis-i şerifi öğreneceğiz, dinimizin aslını öğreneceğiz. Ondan sonra da, her hareketimizi süzgeçten geçirerek yapacağız ve her işimizde kalbimizin ameline, yâni niyetine dikkat edeceğiz.

“—Ne niyetle yapıyorsun bunu bakalım bir söyle bakayım!” diye kendi kendimize böyle sorarak yapacağız.

Böyle yaparsak kurtuluruz. Demek ki nefsi dizginlemeyi öğrenmiş oluyoruz.

Eskiler buna çok dikkat ederlermiş. Her zaman söylediğim bir misali yeri gelmişken bir daha söyleyeyim. Adamın birisi bir şehirden bir şehre giderken, yakalamışlar.

“—Sen casussun, kötü adamsın, gel bakalım keseceğiz.” diye hapse atmışlar.

Ondan sonra da celladın yanına götürmüşler. Hapisten celladın yanına giderken insan ne olur, ne düşünür bilmem. Allah öyle bir duruma düşürmesin insanı... Ama herhalde akli başında gider insanın. Hele böyle haksız yere öldürülüyorsa... “Yâ benim hiç bir günahım da yok. Anlatamadım derdimi” filan diye feryâd ü figân eder. Çok şey yapar...

O öyle yapmamış da kendi kendine dönmüş, demiş ki:

“—Ey nefsim söyle bakalım. Eskiden beri sen Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin hükmüne râzı olmaktan bahsederdin. Şimdi Allah bak sana ölümü böyle nasib etmiş. Celladın önüne gidiyorsun. Az sonra kafanı kesecekler. Râzı mısın? Şimdi de râzı mısın Allah'tan? Allah'ın bu takdirine râzı mısın söyle bakalım?” diye kendisine sormuş yâni.

Sanki nefsi bir başka varlıkmış gibi, onunla böyle sorgulu sualli konuşuyor. Bakmış ki hiç itiraz yok:

“—Eh, mademki Mevlâm böyle yazmış yazımızı, ne yapalım?

Nasıl olsa bir gün gelip öleceğiz. Takdir böyleymiş...”

Hiç itiraz yok içinden. Çırpınması, haksızlığa uğradım gibi bir duygusu yok. Allah'ın imtihanı. O anda suçsuzluğu belli olmuş, celladın önünden dönmüş. İmtihanmış demek ki.

“—Hadi senin suçsuzluğun anlaşıldı, halâs oldun, git, kurtuldun!” demişler.

Diyor ki:

“—Allah'a yemin ederim ki o ölümden halâsıma sevinmiyorum, o andaki ihlâsıma seviniyorum. Halâsıma değil, ihlâsıma seviniyorum. Ya o zaman nefsim itiraz etseydi? Böyle takdir mi olur, başıma bu da mı gelecekti, haksızlığa uğradım deseydi...”

Hani çeşitli edepsiz insanlar var ya... Çocuğu ölür, başına biraz sıkıntılı bir hal gelir... Mahalleyi mahallelinin başına yıkar. Bağırır, feryâd figân,

gürültü patırtı... Ne oldu yâ? Allah çeşit çeşit şeyler takdir ediyor. Herkesin başına geliyor ne yapalım? Yâni Allah-u Teâlâ Hazretleri herkese imtihanı başka türlü şey yapıyor. Sana da bunu getirmiş. Ya malına, ya canına bir şeyler gelir. Sabretsen büyük ecir alacaksın ne var yâni?

Allah, nefsimizin oyunlarını bilip ona karşı kendimize hakim olup onu ıslah etmek nasib eylesin... Cihad-ı ekberde cümle mizin gazâsı mübarek olsun, muvaffak eylesin...

### c. Kur'an'ı Mushaftan Okumak

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:<sup>6</sup>

---

<sup>6</sup> Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr*, c.I, s.221, no:601; Beyhakî, *Şuabü'l-İman*, c.II s.407, no:2218; İbn-i Adiy, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.V II, s.299; İbn-i Hacer, *Lisânü'l-Mîzân*, c.V II, s.52, no:492; Osman ibn-i Abdullah ibn-i Evs es-Sakafî, dedesinden. *Kenzü'l-Ummâl*, c.I, s.516, no:2304; *Mecmaü'z-Zevâid*, c.V II, s.343, no:11668;

*Câmiü'l-Ehâdis*, c. XV , s.143, no:15173.

قِرَاءَةُ الرَّجُلِ الْقُرْآنَ فِي غَيْرِ الْمُصْحَفِ أَلْفُ  
دَرَجَةٍ وَقِرَاءَتُهُ فِي الْمُصْحَفِ تُضَاعَفُ عَلَى ذَلِكَ  
إِلَى أَلْفِي دَرَجَةٍ

(طب. عد. هب. عن عثمان بن عبد اللّ بن أوس عن جده)

**RE. 334/6** (*Kıraetü'r-racüli'l-kur'âne fî gayri'l-mushafi elfü derecetin, ve kıraatühû fi'l-mushafi tedâafu alâ zâlike ilâ elfey derecetin*)

Bu sahih hadis-i şerifte Peygamber Efendimiz SAS Kur'an okumaktan bize bilgi veriyor. Adamın, kişinin yâni. Böyle kişi mânâsına adam sözünü kullanırlar. Arap dilinin kaidesidir. Maksat kişi demektir, kadın için de aynı hüküm cârîdir yâni. İlle bıyıklı, sakallı erkek olacak mânâsına, kadınlar bu hükümden müstesnâdır mânâsına değil de; kişi demek, insanoğlu demek yâni.

Adamın Kur'an-ı Kerim'i önünde yazılı mushaftan okuması – yâni bakarak okuması demek – ve bir de mushafa bakmadan okuması... İkisinin mukayesesini yapıyor bu hadis-i şerifte. Buyuruyor ki Peygamber Efendimiz:

*(Kıraetü'r-racüli'l-kur'âne fî gayri'l-mushafi elfü derecetin)* "Kişinin Kur'an-ı Kerim'i mushaf olmadan okuması bin derecedir." Yâni ona bin derece sevap kazandırır. Kur'an-ı Kerim Allah'ın kelamı olduğu için ecri hadden ziyadedir. Dil ile anlatmak mümkün değildir.

İnsan Kur'an-ı Kerim'i açsa, hiç okumasını bilmeseyse yüzüne bakması sevaptır. Neden? Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kitabı da ondan. Kitabullah... O şereften dolayı, yüzüne bakmak da sevaptır. Hiç okuma bilmiyor, cahil, ümmî adam, Kur'an-ı Kerim'i açmış okuyor.

Rivâyet ederler ya Osman Gazi niye bunca hürmetlere mazhar oldu? Şeyh Edebâlî'nin evine misafir gitmiş. Kendisi, okuma yazma bilmeyen bir kimse Osman Gazi. Okuma yazma bilmiyor, bir şeyden haberi yok. İşte gelmiş

Horasan taraflarından, hicret etmişler, buralara gelmiş bir kabilenin başkanı. Bilgisi olmayan bir insan... Şeyh Edebâlî de çok âlim, arif, kâmil bir kimse. Onun evine gitmiş. E gece misafir edince bakmış, duvarda böyle bir şey var.

“—Bu nedir?”

“—Bu Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin Kur'an-ı Kerim'i, kitabı.” demiş.

Gece yatağı yorganı yapmışlar vs... Sabah Şeyh Edebâlî gelmiş, bakmış ki yatak yorgan hiç bozulmamış.

“—E ne oldu?”

Demiş:

“—Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin kitabı karşısında ben nasıl ayağımı uzatır da yatarım?”

Hürmete bak! O hürmetten tabii sonra bir gece bir rüya görmüş: Göbeğinden bir ağaç çıkıyor, her tarafı, dalı budağı sarıyor... Yâni imparatorluk kuracağını, sülalesinin, çocuklarının büyük devlete nâil olacağını anlamış.

İşte neye sahip olursa insan, hürmetten, edepten sahip olur. Ne ziyana uğrarsa, edepsizlikten uğrar. Bir edep insanı çok yükseklerle çıkartır, çok kazançlara uğratır. Bir edepsizlik ise, tâ yukarılardan paldır küldür yüzükoyun yere düşürür insanı.

Allah-u Teâlâ Hazretleri cümlemizi edep sahibi eylesin... Terbiyeli, zarif, nazik, hassas, duygulu kimseler eylesin cümlemizi...

Kur'an-ı Kerim böyle bir kitaptır. Hürmet eden izzet bulur. Dünyada ahirette rahat eder. Sarılan kurtulur. Allah'ın ipidir Kur'an-ı Kerim. Kuyuya düşmüş insanı kuyudan çıkarmak için ip sarkıtırlar ya, Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin düşmüşlere ipidir Kur'an-ı Kerim. Kim ona sarılırsa çıkar karanlıktan, zulümâttan nura çıkar, kurtulur.

Onun için yüzüne bakmak sevaptır. (*Elif, lâm, mim*) diye okusan... *Elif* için bir hasene verir Allah, *lâm* için bir hasene verir, *mim* için bir hasene verir. Hadis-i şerifte böyle. Bu ifade ile Peygamber Efendimiz SAS bildiriyor. Sevabı çoktur.

Onun için, aklımız varsa, Kur'an'a gayret etmemiz lâzım! Aklımız varsa, Kur'an-ı Kerim'in okumasını, ezberlemesini öğrenmeye gayret etmeliyiz. Ondan sonra da ahkâmı ile onları öğrenip hayatımızı tanzime gayret etmeliyiz.

“Kur'an-ı Kerim'i insan, ezberinden okursa bin derece verir Allah ama, (*ve kıraatühû fi'l-mushafi*) önüne mushafı açıp da, yazısına baka baka okursa, bu iki bin dereceye kadar farklı bir kârlılık sağlar. Yâni bin derece daha fazla kâr alabilir insan. (*İlâ elfey derecetin*) diyor, İki bin dereceye kadar.” Demek ki, o arada çeşitli duygularının kuvvetine, ihlâsına göre çeşitli seviyelerde ama daha fazla ecir kazanır.

Demek ki, yüzünden okumak iyidir. Yüzünden okumakta fayda vardır. Çünkü insan, yüzünden okuya okuya, eksiklerini tamamlar ve garantili okur. Ezber okurken de bakarsın o ayeti yanlış okuyormuşsun da farkında değilmiş öyle gider.

Fe mi, ve mi; şu harf miydi, bu harf miydi; *türceûn* muydu, *yürceûn* muydu? Bir yanlış ezberledi mi insan, yanlış gider. Yüzüne bakmak faydalıdır. Yüzünden okumanın, insana kazancı daha fazladır. Bu hadis-i şerifte bunu bildiriyor Peygamber Efendimiz.

#### d. Eski Bir Peygamberin Hikâyesi

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:<sup>7</sup>

---

<sup>7</sup> Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1099, no:2856; Müslim, *Sahîh*, c.IV , s.1759, no:2241; Ebû Dâvud, *Sünen*, c.XV , s.146, no:5266; Neseî, *Sünen*, c.XIII, s.325, no:4283; İbn-i Mâce, *Sünen*, c.II, s.1075, no:3225; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.402, no:9218; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.X, s.227, no:5848; Bezzâr, *Müsned*, c.II, s.373, no:7654; Taberânî, *Müsnedü'ş-Şâmiyyîn*, c.I, s.69, no:83; Abdullah ibn-i Mübârek, *Müsned*, c.I, s.204, no:200; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V I, s.149; Ebû Ya'lâ, *Müsned*, c.X, s.233, no:5851; Neseî, *Sünenü'l-Kübrâ*, c.III, s.166, no:4870; Tahavî, *Müşkilü'l-Âsâr*, c.II, s.359, no:731; Ebû Hüreyre RA'dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.V, s.392, no:13384; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV, s.146, no:15180.

قَرَصَتْ نَمْلَةٌ نَبِيًّا مِنَ الْأَنْبِيَاءِ فَأَمَرَ بِقَرْيَةِ  
النَّمْلِ فَأَحْرَقَتْ فَأَوْحَى اللَّهُ إِلَيْهِ أَنْ قَرَصَتْكَ  
نَمْلَةٌ أَحْرَقَتْ أُمَّةً مِنَ الْأُمَّمِ تُسَبِّحُ

(خ.م.د.ن.ه. عن أبي هريرة)

RE. 334/7 (*Karasat nemletün nebiyyen mine'l-enbiyâi feemere bi-karyeti'n-nemli feuhrikat, feevha'llàhu: En karasatke nemletün ahrakte ümmeten mine'l-ümemi tüsebbihu.*)



Ebû Hüreyre RA'dan eski ümmetlere ait bir hususu anlatan bir hadis-i şerif. Ebû Hüreyre RA işitmiş Peygamber Efendimiz'den, o da nakletmiş. Hocamız da diyor ki: "İçinde zarifnükteler var da, onun için bu hadis-i şerifi ihvânım okusun diye buraya yazdım." diye, oradan bir işaret de etmiş.

"Eski ümmetlerde bir peygamber gelmiş. Peygamberlerden bir peygamber, bir yerde dururken, gelmiş bir karınca bunun bacağını fena halde ısırmış..."

Karıncanın da bazen böyle insanı sarıp da ısırın cinsi vardır. Bilmiyorum böyle ağaca çıktığınız zaman, size saldıranı rastladınız mı? Çimdik çimdik çimdirirler insanı, çok fena yaparlar. Ve çekersen gelmez. Kafası kopar, ısırıldığı yerden kıskacını çekmez. Öyle ısırır. Demek çokça şey yapmış.

كُلُّ مُضِرٍّ يُقْتَلُ

(Küllü mudırrin yuktel) diye bir kaide vardır, "Her zararlı mahluk öldürülür." Akrep, yılan, çıyan, şunu bunu... Zararlı çünkü. Biraz bıraksan, gider öbür tarafta çocuğu sokar filan... Onun için öldürülür. O da bunu zararlı görmüş. Karıncaların tepesini, yuvasını yaktırmış. Hani şöyle tepe yaparlar karıncalar, tümsek olur.. Kızgınlığından bütünüyle yuvasını yaktırmış.

Onun üzerine, buyrulmuş ki kendisine: (Evha'llàhu) "Allah vahyetti ki ona: Seni bir karınca kızdırdı, sen topluluklardan bir topluluğu, Allah'a tesbih eden bir topluluğu bütünüyle yaktın. Bir karınca ısırıldı, topunu birden yaktın!"

Buradaki nükteler nedir aklımızın aldığı kadar: Bir kere her can sahibi mahlûku mümkünse öldürmemek lâzım! Mümkünse yâni, eğer zararlı değilse öldürmemek lâzım. Bak ne diyor: (*Ahrakte ümmeten mine'l-ümemi tusebbihu*) “Allah’ı tesbih eden gruptan bir grubu öldürdün.”

Her hayvanın tesbihi vardır. Her ağacın, her otun, her mahlûkun, bildiğimiz bilmediğimiz her varlığın tesbihi vardır. Öyle tesbih edip duruyor. Yâni tesbih ne demek? Allah’a itaat ve bir hizmeti vardır. Bir hizmeti var, bir vazifesi var yâni. Allah-u Teâlâ Hazretleri hikmetiyle yaratmış.

Her şeyin bir faydası var insana. Mikrobun da faydası var. Zamanı gelecek zalimin cezalandırılması lâzım, mazlumun derece alması lâzım... Her şeyin bir faydası var. Hele diyorlar ki:

“—Şu çürütücü mikroplar filan olmasa hayat olmaz. Yâni hiç bir şey çürümese, olduğu gibi kalsa, o zaman her taraf perişan olur.”

Her şeyde bir hikmet var, fayda var. Neyse... Bir bu. Can sahibi olan bir şeyi öldürmemek... Hele yakarak öldürmemek mümkünse... O öldürmelerin en kötüsüdür. Öyle bir ders çıkıyor.

Sebebi de şuymuş: Bu peygamber düşünmüş ki... Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin helâk ettiği bir yerden geçiyormuş. Bir kavmi helâk etmiş. Hani eski kavimlerden isyan ettiği için helâk edilenler var. Lût kavmi meselâ. Lût kavmi çok kötülükler işlerlerdi. Cinsi sapıklıkları vardı, daha başka şeyleri vardı. Allah helâk etti.

Âd kavmi, Semûd kavmi... Nice böyle kavimler.  
Nuh AS'ın kavmi...

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا فَلَمْ يَزِدْهُمْ  
دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا

(نوح: ٥ - ٦)

(*Rabbi innî deavtü kavmî leylen ve nehârâ. Felem yezidhüm duâî illâ firârâ.*) “Yâ Rabbi ben gece gündüz kavmimi sana davet ettim, hak yola davet ettim, ettim. Benim bu davetime bir cevap vermediler, ancak firarlarını arttırdılar. Yâni çağırıldıkça geri kaçmayı arttırdılar.” diyor ayet-i kerimede. (Nuh, 71/5-6) Böyle çok belîğ bir şekilde ifade edilmiş. O kadar çağırdı çağırdı, yola gelmediler. Sonra tufanla helâk etti.

Çeşitli kavimlerin helâki var. Öyle helak edilmiş bir kavmin yerinden geçiyormuş da –içinden mi düşündü artık söze mi döktü– demiş ki:

“–Yâ Rabbi! Bu helâk olanların içinde çoluk çocuk yok muydu, kadınlar yok muydu, mâsumlar yok muydu?” diye bir düşünce geçmiş.

Sen misin düşünen? Biraz sonra ileride bir ağacın altına gitmiş, yatmış. Yatınca Allah o karıncayı göndermiş bacağını ısırttırmış. O da tabii o hınçla uyanmış, bacağı fena halde acıyor. “Yakın şu karınca yuvasını!” diye yakmış. Yâni ibret alınsın diye bir şey.

Eski mutasavvıflardan bir zât-ı muhterem de bir gün kitabı açmış, sabırdan bahsediyormuş.

Sabır... Sabırdan bahsederken, akrebin birisi gelmiş, sokmuş ayağını. Kılını kıpırdatmamış. Akrep ayağını sokuyor... Kılını kıpırdatmamış.

“—Efendim akrep var, ayağınızı soktu! Hiç de kıpırdamadınız...” filan deyince, demiş ki:

“—Sabırdan bahsederken feryâd etmeğe utandım.” demiş.

Sabrı anlatıyor ya... Sabrı anlatıp dururken... Bak ârif kimseler neleri nasıl düşünüyorlar. Diyor ki: “Bunu gönderen Allah. Bir hikmeti var göndermesinde. Tam ben böyle sabırdan bahsederken başıma bu hali getirdi...” Ona göre şey yapıyor bak. Nasıl zarif insanlar gelmiş geçmiş, akrebin sokmasına gık dememiş yâni.

Büyükler dereceleri öyle kolay kazanmamıştır. Yâni biz hani hepimiz isteriz ki tesbih çektiğimiz zaman hop uçalım, havalarda gezelim. Gözümüzü kapattığımız zaman hop Medine’ye gidelim, Peygamber Efendimiz’in mescidinde namaz kılalım, Mekke-i Mükerre’de tavaf edelim... Kim istemez? Herkesin arzusu budur ama kolay değil.

Bak, otuz yıl adamın nefsi balık istemiş... Otuz yıl, “Sen balık mı istiyorsun, vermeyeceğim!” diye vermemiş. Hani nefisle mücadele etmek var ya. Otuz yıl balık vermemiş kendisine. İsteddiği şeyi vermemiş. Öyle uğraşmışlar.

Geceleri uyumamışlar, sabahlara kadar ibadet etmişler... Yâni bizim onların yanında tutar yanımız yoktur. Şöyle yan yana konsak, onlar kar gibi ak pak kalırlar; biz de zift gibi kapkara kalırız. Onların o hallerini biz ancak kitaplarda masal gibi okuyoruz da, “Acaba olur mu böyle şey?” diyoruz. Ömürlerini ö yle geçirmiş onlar. Allah şefaathlerine nail etsin...

Bize de o edeblerin ne kadarını lutfederse lutfeyesin de, bizde hani karınca gibi... Pehlivanlar atlara binip koşuşurken, küçük çocuklar da çomaklara biner etrafta onları taklid ederlermiş... Artık öyle mi olur, başka türlü mü olur... Allah bize de lutfederse... Öyle diyorum ben:

يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ

(الأَنْعَامُ: ٩٥)

(*Yuhricü'l-hayye mine'l-meyyiti*) [Ölüden diriyi çıkarır.] (En'am, 6/95) Ölüden diriyi çıkartmıyor mu? Ayet-i kerimede öyle bildirmemiş mi?

Eh biz de ölüyüz hepimiz, dilerse çıkartır. Ama lütuf ondan... Ne öğünmeğe lüzum var, ne böbürlenmeğe lüzum var. Lütfe derse kara taştan pınar çıkartır, billur gibi su çıkartır. Lütfunu talep ederiz. Azabından korkarız, çekiniriz. Kendisinin lütfuna, merhametine iltica ederiz.

İnsan her anda böyle imtihanıdır işte. Allah bu imtihanlara karşı da bizleri uyanık eylesin...

## e. Kureyş'in Fazîleti

Bir hadis-i şerif daha:<sup>8</sup>

قُرَيْشٌ خَالِصَةٌ لِلَّهِ فَمَنْ نَصَبَ لَهَا حَرْبًا سَلِبَ وَمَنْ  
أَرَادَهَا بِسُوءٍ خُزِيَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ

(كر. عن عمرو بن العاص)

**RE. 334/8** (*Kureyşun hâlisatu'llâhi, femen nasabe lehâ ha rben sülibe, ve men erâdehâ sûin huziye fi'd-dünyâ ve'l-âhireh*) Amr ibni'l-Âsî RA'dan –ye ile yazılmış burada– rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz kendi kabilesi olan Kureyş'i tarif etmiş bize. Buyuruyor ki:

“Kureyş Allah'ın seçkin bir zümresidir. Allah'ın seçkin kullarından ibaret bir topluluktur. Kim ona harb açarsa kendisi silinir yeryüzünden. Kureyş'e harb açan kendisi silinir. Kim ona kötülük murad ederse, dünyada da ahirette de perişanlığa uğrar.”

---

<sup>8</sup> Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.223, no:4652; Abdullah ibn-i Amr RA'dan.

İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.V III, s.306, no:2210; Amr ibnü'l-As RA'dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.XII, s.26, no:33815; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV , s.147, no:15184.

Neden? Peygamber Efendimiz'in kabilesi. Allah o kabileyi seçmiş. Peygamber Efendimiz buyuruyor ki:

“Ben Âdem AS'dan kendi zamanıma kadar daima, insanlar iki bölüğe ayrılırsa, hayırlısı tarafından geldim ben. İnsanlar gruplara ayrıldıkça, şûbelendikçe, dağıldıkça, dallanıp budaklandıkça, daima benim soyumun olduğu taraf en asil, en şerefli kabile oldu. Ve daima benim ecdadım nikahlı insanlardan geldi. Hiç haramla meydana gelen yoktur benim sülalemde.” diye hadis-i şerifte bildiriyor.

Asil bir kabile. Allah öyle kendi sevgili habibi içinden çıksın diye başından beri öyle seçmiş şey yapmış. Yine de öyledir. Hakikaten ona mensup olan kimseler, Peygamber Efendimiz'in akrabası, yakınları olan kimseler olarak Allah'ın has halis iyi kullarıdır. Nice güzel alimler yetişmiştir, ciddi alimler yetişmiştir ki, kitabını okuduğunuz zaman asaletini anlarsınız böyle. Okursunuz... Tamam. Asalet fışkırıyor böyle kitabından, yazdığı kitaplardan. Ciddiyet, asalet belli olur.

Sonra çok da güzel olurlarmış. Kureyş, sima olarak da o Peygamber Efendimiz'in akrabaları yüzüne bakılmağa doyulmayacak kadar güzel olurlarmış, yâni sima olarak yüzünün şekli şemaili itibariyle.

## f. İslâm'a Yardım Eden Kabileler

Peygamber SAS Efendimiz buyurmuşlar ki:<sup>9</sup>

قُرَيْشٌ وَالْأَنْصَارُ وَجُهَيْنَةٌ وَمُزَيْنَةٌ وَأَسْلَمٌ وَأَشْجَعُ  
وَعِفَارٌ مَوَالِيٍّ لَيْسَ لَهُمْ مَوْلَى دُونَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ

(ش.خ.م. عن أبي هريرة؛ حم.ك.ك.ط.ب.كر. عن زيد بن خالد الجهني)

**RE. 334/8** (*Kureyşün ve'l-ensâru ve cüheyneh, ve müzey neh, ve eslem, ve eşca', ve gıfâru mevâliye; leyse lehüm mevlâ dûna'llâhi ve rasûlihî.*)

Peygamber Efendimiz bu hadis-i şerifinde bazı Arap kabilelerini methylemiş.

1. Kureyş

2. Ensar: Medine'nin müslümanları ki Mekke'nin kâfirleri, müşrikleri, müslümanları oradan çıkartınca kucak açtılar, yardımcı oldular o mü'minlere. O diyâr-ı gurbette gel dediler, tarlamın yarısı senin dediler, evimin yarısı senin dediler, görülmemiş bir kardeşlik gösterdiler. Ensar Kur'an-ı Kerim'de Allah-u Teâlâ Hazretleri methediyor.

---

<sup>9</sup> Buhârî, *Sahîh*, c.III, s.1290, no:3313; Müslim, *Sahîh*, c.XII, s.333, no:4581; Ahmed ibn-i Hanbel, *Müsned*, c.II, s.291, no:7891; İbn-i Ebî Şeybe, *Musannef*, c.XII, s.162, no:33037; Begavî, *Şerhü's-Sünneh*, c.V II, s.66; Ebû Hüreyre RA'dan.

Tirmizî, *Sünen*, c.XII, s.452, no:3875; Ebû Eyyûb el-Ensârî RA'dan.

Bezzâr, *Müsned*, c.I, s.185, no:1018; Abdurrahman ibn-i Avf RA'dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.XII, s.70, no:34041; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV, s.148, no:15187.



وَيُؤْتِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ

(الحشر: ٩)

(*Ve yü'sirûne alâ enfüsihim ve lev kâne bihim hasâsah*) “Kendilerinin ihtiyaçları olsa, kıvransalar bile kardeşlerini te rcih ederler.” (Haşr, 59/9) diye çok methedilen bir hal. Müslümanlara bağlıklarını açmaları, onları barındırmaları çok güzel oldu. O Kureyş ve Ensar.

1. Cüheyne kabilesi.
2. Müzeyne kabilesi.
3. Eslem
4. Eşca'
5. Gıfâr kabileleri

Yedi kabile sayıyor. “Bunlar benim anlaşmalılarımdır, mevlâmdır.” diyor. Arapça'da mevlâ demek: İki kimse birbiriyle anlaşırsa birbirlerinin mevlâsı olurlar. Yâni bu benim dostumdur, bu benim yakınımdır, benim hatırım için kimse buna dokunmasın diye söylenen kimse mevlâ oluyor aralarında anlaşmalı olarak.

“Bu kabileler benim mevlâmdır.” diyor Peygamber Efe ndimiz. Neden? Bu kabileler kuvvetli kabilelermiş İslâm'dan önce, hatırlı kabilelermiş. İslâm'a ilk önce girmişler. Ondan sonra da İslâm'a güzel hizmet etmişler. Peygamber Efendimiz vefalılarının en vefalısı idi. Yapılan hiç bir iyiliği, kendisine karşı gösterilen yakınlığı karşılıksız bırakmamıştır. Hepsini en üstün şekilde mükâfatlandırmıştır.

Peygamber SAS Efendimiz hicret esnasında Mekke'den çıkarken, döndü şöyle mahzun mahzun Mekke'ye baktı da dedi ki:

“—Ey Mekke, dünyada en çok sevdiğim yer sensin! Seni bırakacak değildim. Beni zorla çıkartmasalar, buradan ayrılmazdım!” dedi.

Mekke'ye baktı, mübarek belde. Ta Hazret-i Âdem AS'dan beri oranın bir özelliği var. O Arafat dağı eski kitaplarda methedilmiş bir dağdır. Müstesna, mübarek makam...

O Kâbe, mübarek bir yerde kurulmuş:

إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا  
وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ

(آل عمران: ٩٦)

(*Inne evvele beytin vudıa li'n-nâsi le'llezî bi-bekkete mübâ reken ve hüden li'l-âlemîn.*)  
[Şüphesiz, âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev (mâbed), Mekke'deki (Kâbe)'dir. (Âl-i İmrân, 3/96) Mübarek yerler...

Oradan çıkmak istemedi ve çıkanlara intizar etti. Seni benden ayıranlar diye üzüntüsünü ızhar etti. Pekiyi böyle diyen bir insan Mekke fethedilince ne yapar?

Mekke tekrar fetholundu. Tamam. Müslümanlar geldiler galip olarak... Herkes aman diledi. Mekke tekrar müslümanların oldu. Ne olur? Gelir orada oturur... Vefâkâr. “Ben size kendimi ayırdım, râzı değil misiniz buna?” dedi Huneyn

gazvesinden sonra, e nsara dedi ki: “Ben kendimi size ayırdım, sizin yanınıza geleceğim.” dedi. Yâni, “Mekke’de oturmayacağım!” dedi.

Medine’de oturdu mâlûm. Vefâkârlık nûmuneleri sayılmakla bitmez.

Bu kabileler İslâm’a hizmet ettiği için, diyor ki Peygamber Efendimiz: “Bunlar benim anlaşmalılarımdır, benim dostlarımdır. (*Leyse lehüm mevlâ dûna’llâhi ve rasûlihi*) Onların Allah’tan ve Rasûlünden başka mevlâsı yoktur.” diyor. En şerefli mevlâ yâni, en şerefli dostlar. Bu kabileleri böylece şereflendirmiş.

Bu Gıfâr ve Eslem kabileleri de mâlûm... Ebû Zerr-i Gıfârî gelmiş Peygamber Efendimiz’in huzuruna, müslüman olmuş, gitmiş. Kısa bir zaman sonra dönmüş, gelmiş. Eslem ve Gıfâr kabileleri müslüman olmuşlar. Yâni onları çekmiş getirmiş Peygamber Efendimiz’e.

Hocamız Rh.Ahep bunu bahis konusu eder, söylerdi:

“—Bu Ebû Zerr-i Gıfârî hangi üniversitede okudu? Hangi üniversitede okudu da, bu ne tesir? Gitti oraya da iki kabileyi birden çekti çevirdi, Peygamber Efendimiz’e getirdi, bağladı.”

İmanla söyleyince, kalpten basit bir şey söylese bile, söz tesir eder. “Sahanı aldım, içine tereyağ koydum, yumurta kırdım.” dersin, gene tesir eder. Ama kalpten olmayınca, samimiyetsiz olunca, kibirle, gururla olunca başka art niyetle olunca, onun tesiri olmaz. İnsan halis niyetle söyleyince tesiri olur.

Allah o mübareklerin şefaathlerine nail eylesin cümlemizi...

## g. Hazret-i Ali ve Hikmet

Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan Peygamber Efendimiz'in Hazret-i Ali Efendimiz'i övücü bir hadisi nakledilmiş. Buyuruyor ki:<sup>10</sup>

قُسِمَتُ الْحِكْمَةُ عَشْرَةَ أَجْزَاءٍ فَأُعْطِيَ عَلِيٌّ تِسْعَةَ  
أَجْزَاءٍ وَالنَّاسُ جُزْءًا وَاحِدًا وَعَلِيٌّ أَعْلَمُ بِالْوَاحِدِ مِنْهُمْ

(حل. وأربعة عن ابن مسعود)

**RE. 335/1** (*Kusimeti'l-hikmetü aşerete eczâin, feu'tiye aliyyün tis'ate eczâin, ve'n-nâsü cüz'en vâhidâ, ve aliyyün a'lemü bi'l-vâhidi minhüm.*)

“Hikmet denilen şey ona ayrıldı. Bunun dokuz tanesi Ali'ye verildi. Bir tanesi diğer insanlara dağıtıldı. Onda dokuzu Hazret-i Ali'de, diğerleri diğer insanlara dağıtıldı. Böylece Hazret-i Ali onların hepsinden daha bilgilidir.” diye buyurmuş.

Hazret-i Ali Efendimiz'in methi hakkında çok sözler vardır. Bir kere şu şeref olarak yeter ki Hayber'in fethine gitti müslümanlar. Koca kale. O zamanın imkânları mahdut. O kalede o düşmanları yenmek mümkün değil. Dedi ki Peygamber Efendimiz:

---

<sup>10</sup> Deylemî, *Müsnedü'l-Firdevs*, c.III, s.227, no:4666; İbn-i Asâkir, *Târih-i Dimaşk*, c.XXXII, s.384; Abdullah ibn-i Mes'ud RA'dan.

*Kenzü'l-Ummâl*, c.XI, s.615, no:32982; *Câmiü'l-Ehâdis*, c.XV , s.151, no:15196.

“—Ben müslümanların sancağını birisinin eline vereceğim. Allah onu sever, o Allah’ı sever. Ertesi gün vereceğim bu bayrağı ona, Allah onu sever, o Allah’ı sever. Öyle bir kimseye vereceğim.” dedi.

Gece oldu... Geceleyin uykusu kaçtı ashâb-ı kirâmın. Ah ke şke bana verse diye. Çünkü medih çok üstün: Allah onu sever, o Allah’ı sever. Hazret-i Ömer RA diyor ki: “Ömrümde bu kadar bir şeyi şiddetle istememiştim. İnşallah bana versin diye o kadar candan istedim ki... Ömrümde hiç bir şeyi o kadar istememiştim. ” diyor.

Ertesi gün şöyle bakmış, herkes boynunu kaldırıyor beni görsün de bana versin diye. Bakınmış bakınmış, Ali yok...

“—Ali nerede?” demiş.

“—Gözü ağrıyor, yatıyor çadırda...” demişler.

“—Çağırın bana!” demiş.

Çağırılmışlar. Mübarek şöyle gözünü bir sıvazlamış, gözünün ağrısı geçmiş. Ondan sonra bayrağı vermiş, Hayber öylece fetholunmuş.

Fazâili çoktur. Hazret-i Ali Efendimiz’in hakikaten böyle hikmetli söz babında fevkalâde güzel şeyleri vardır. Her birisi bir dağ kadar kıymetli güzel güzel sözler söylemiştir ki, kitaplar yazılmıştır Hazret-i Ali Efendimiz’in o güzel sözlerinden...

Allah-u Teâlâ Hazretleri şefaatine nail eylesin... O *Esedu'llah* diye adlandırılmış, Allah'ın aslanı diye. Kahraman. Küçük çocukken müslüman oldu. Hiç isyandageçmedi ömrü. Çocukluğundan, daha büluğa ermeden müslüman olan kim? Hazret-i Ali Efendimiz. Çocukluğunda müslüman oldu, pırıl pırıl müslüman olarak yaşadı, ruhunu öyle teslim etti. Şehid olarak vefat etti. Elbette insanların en yükseklerinden birisidir. Allah-u Teâlâ Hazretleri şefaatine nail eylesin... Yolundan ayırmasın...

Yalnız bir nokta var ki, Hazret-i Ali'yi hepimiz severiz el- hamdü lillah da... Bir zümre var, daha çok sevdiğini iddia ediyor. Aleviyiz diyorlar, daha çok seviyoruz diye iddia ediyorlar. Sevsinler... Benim sevdiğimi cümle cihan halkı sevsin. Biz kıskanç değiliz. Allah-u Teâlâ Hazretleri'ni sevsinler, Rasûlüllah'ı sevsinler, ashab-ı kirâmı sevsinler, Hazret-i Ali Efendimiz'i sevsinler Allah kabiliyet versin de... Yalnız, sevginin alâmeti itaattir. Kişi sevdiğine uyar; isyan etmez, karşı gelmez.

Hazret-i Ali Efendimiz ne yaptıysa, onu yapması lâzım! Namaz kıldı mı, kılacak. Oruç tuttu mu, tutacak. İçki içmedi mi, içmeyecek. Öyle seviyorum deyip de aykırı gitmek olmaz.

Meselâ şimdi nasrânîler, hristiyanlar Hazret-i

İsâ'yı sevdiklerini söylüyorlar. Öyle sevgi olur mu? İlk davacı olan Hazret-i İsâ AS olur. Allah'ı mı dost eder insan, yoksa sapık yolda olanları mı?

Onun için, yolunda gitmezse, ilk davacı olan da Hazret-i Ali Efendimiz olur.

Allâh-u Teâlâ Hazretleri o iyi kulları sevmeyi nasîb eylesin... İyi kullarının yolundan ayırmasın... O mübarek, yüksek kulların sevgisine, şefaatine bizleri nâil eylesin... Ahirette de cümlesine bizleri komşu eylesin...

Fâtiha-i şerife mea'l-besmele!

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

06. 06. 1982 - İskenderpaşa Camii

[Bütün HADİS DERSLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

